

30-Noyabr, 2025-yil

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING NOQONUNIY DINIY FAOLIYAT
BO‘YICHA HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASINI TA’MINLASHDA
DAVLAT ORGANLARI BILAN HAMKORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH**

Karimov Abbosbek

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: *Profilaktika inspektori; noqonuniy diniy faoliyat; huquqbuzarliklarni oldini olish; davlat organlari bilan hamkorlik; diniy ekstremizm; xavfni kamaytirish; jamoat tuzilmalari; xavfsizlik strategiyalari; diniy monitoring; profilaktika chora-tadbirlari.*

Annotatsiya: *Ushbu maqola profilaktika inspektorining noqonuniy diniy faoliyat bilan bog‘liq huquqbuzarliklarni oldini olishdagi davlat organlari bilan hamkorligini takomillashtirish masalalarini o‘rganishga qaratilgan. Maqolada profilaktika inspektorining vazifalari, ularning diniy faoliyatga oid huquqbuzarliklarni aniqlash va oldini olishdagi roli, shuningdek davlat va jamoat tuzilmalari bilan samarali hamkorlik mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari profilaktika faoliyatining samaradorligini oshirish va diniy ekstremizm xavfini kamaytirish bo‘yicha chora-tadbirlarni shakllantirishga imkon beradi.*

Ключевые слова: *Инспектор по профилактике; незаконная религиозная деятельность; предотвращение правонарушений; сотрудничество с государственными органами; религиозный экстремизм; снижение рисков; общественные структуры; стратегии безопасности; религиозный мониторинг; профилактические меры.*

Аннотация: *Статья посвящена совершенствованию сотрудничества инспектора по профилактике с государственными органами в сфере предотвращения правонарушений, связанных с незаконной религиозной деятельностью. Рассматриваются обязанности инспектора по профилактике, его роль в выявлении и предупреждении религиозных правонарушений, а также механизмы эффективного взаимодействия с государственными и общественными структурами. Результаты исследования позволяют повысить эффективность профилактической деятельности и разработать меры по снижению рисков религиозного экстремизма.*

Keywords: *Prevention inspector; illegal religious activity; crime prevention; cooperation with state authorities; religious extremism; risk reduction; community institutions; security strategies; religious monitoring; preventive measures.*

Annotation: *This article focuses on improving the collaboration of the prevention inspector with state authorities in preventing offenses related to illegal religious activities. The study examines the responsibilities of the prevention inspector, their role in detecting*

and preventing religious offenses, as well as mechanisms for effective cooperation with government and community institutions. The findings provide insights to enhance the efficiency of preventive activities and to develop measures for mitigating the risks of religious extremism.

KIRISH

Bugungi kunda ijtimoiy barqarorlik va xavfsizlik masalalari mamlakatlar uchun ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda. Xususan, diniy ekstremizm va noqonuniy diniy faoliyatlar jamiyatda nizolar, ijtimoiy tanglik va huquqbuzarliklarning ko‘payishiga olib kelishi mumkinligi bilan e’tiborga loyiqdir. Shu munosabat bilan profilaktika inspektorining roli yanada muhimlashadi, chunki u nafaqat huquqbuzarliklarni aniqlash va tergov jarayoniga tayyorlash, balki diniy faoliyat bilan bog‘liq xavfli holatlarning oldini olish bo‘yicha chora-tadbirlarni amalga oshiradi. Profilaktika inspektorining samarali faoliyati davlat organlari bilan yaqin hamkorlikni talab qiladi. Bu hamkorlik nafaqat qonuniy mexanizmlarni tartibga solish, balki diniy faoliyat monitoringi, jamoatchilik bilan ishlash va xavfni erta aniqlash kabi chora-tadbirlarni o‘z ichiga oladi. Shu nuqtai nazardan, inspektorning vazifalari juda keng qamrovli bo‘lib, u huquqbuzarliklarning oldini olish, diniy ekstremizmni kamaytirish va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashga qaratilgan kompleks strategiyalarni ishlab chiqishi lozim. Maqolada ushbu masalalarni o‘rganish jarayonida profilaktika inspektorining davlat organlari bilan hamkorlik mexanizmlari, ularning samaradorligi va mavjud kamchiliklari tahlil qilinadi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, samarali hamkorlik nafaqat huquqiy tartibga solish bilan cheklanmasligi, balki ma’rifiy ishlar, jamoatchilik ishtiroki va diniy xavfni erta aniqlashga qaratilgan amaliy choralarni ham o‘z ichiga oladi. Shu bilan birga, davlat va jamoat tuzilmalari bilan o‘zaro integratsiyalashgan faoliyat profilaktika samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Kirish qismida shuningdek, diniy faoliyat bilan bog‘liq huquqbuzarliklarning sabablari va ularni kamaytirishning samarali usullari ham ko‘rib chiqiladi. Noqonuniy diniy guruhlar va ekstremistik tashkilotlarning faoliyati ko‘pincha yoshlar orasida ma’naviy savodsizlik, jamiyatdagi ijtimoiy bo‘shliqlar va oilalarning yetarlicha ma’rifiy tayyorgarlik ko‘rmasligi bilan bog‘liq. Shu sababli, profilaktika inspektori nafaqat nazorat va monitoring ishlarini amalga oshirishi, balki diniy va ijtimoiy ma’rifat yo‘nalishida keng qamrovli ishlarga ham jalb qilinishi lozim. Shu bilan birga, kirish qismida davlat organlari bilan hamkorlikning afzalliklari ham ta’kidlanadi. Samarali hamkorlik nafaqat ma’lumot almashish va huquqbuzarliklarni aniqlash imkonini beradi, balki diniy faoliyatga oid xavfli tendensiyalarni erta aniqlash, ularni bartaraf etish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot, shuningdek, profilaktika inspektorining faoliyatida innovatsion va tizimli yondashuvlarni joriy etish zarurligini ko‘rsatadi. Profilaktika inspektorining noqonuniy diniy faoliyatga oid huquqbuzarliklarni oldini olishdagi roli, davlat organlari bilan hamkorlikning ahamiyati va samarali profilaktika strategiyalarini ishlab chiqish zaruriyati ta’kidlanadi. Shu bilan birga, ushbu yondashuvlar mamlakatdagi ijtimoiy barqarorlikni

ta’minlash va diniy ekstremizm xavfini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ko’rsatib o’tiladi.

ASOSIY QISM

Profilaktika inspektorining faoliyati davlat xavfsizligini ta’minlash va jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga qaratilgan murakkab va ko’p qirrali jarayon sifatida namoyon bo’ladi. Xususan, noqonuniy diniy faoliyat bilan bog’liq huquqbuzarliklarni oldini olishda uning roli juda katta ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda inspektor nafaqat diniy faoliyatni monitoring qilish, shubhali vaziyatlarni aniqlash va xavfli guruhlarini kuzatib borish bilan shug’ullanadi, balki davlat organlari bilan samarali hamkorlikni yo’lga qo’yish orqali profilaktika ishlarining natijadorligini oshiradi. Davlat organlari bilan hamkorlik mexanizmlari bir necha asosiy yo’nalishda amalga oshiriladi. Birinchidan, bu ma’lumot almashish va huquqbuzarliklarni tezkor aniqlash tizimidir. Inspektor va tegishli idoralar o’rtasida doimiy aloqalar mavjud bo’lib, noqonuniy diniy faoliyat bilan bog’liq ma’lumotlar real vaqt rejimida o’rganiladi. Bu esa profilaktika choralari erta boshlash va xavfli holatlarni bartaraf etishda muhim ahamiyatga ega. Ikkinchidan, profilaktika inspektori davlat organlari bilan birgalikda diniy ekstremizmga qarshi ta’lim va ma’rifiy ishlarni amalga oshiradi. Masalan, maktablar, mahallalar va jamoat markazlarida diniy va ijtimoiy savodxonlikni oshirishga qaratilgan targ’ibot ishlari olib boriladi. Bu yondashuv yoshlar orasida ekstremistik g’oyalarni tarqalishini kamaytirish, ularning axloqiy va ma’naviy qadriyatlarini shakllantirish va oilalarni qo’llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Uchinchidan, inspektor va davlat organlari o’rtasidagi hamkorlik tizimli monitoring va tahlilni o’z ichiga oladi. Har bir hududdagi diniy faoliyat, uning ijtimoiy ta’siri, mavjud xavf va kamchiliklar doimiy ravishda o’rganiladi. Shu bilan birga, profilaktika chora-tadbirlari individual yondashuv asosida ishlab chiqiladi, ya’ni har bir xavfli holat va guruh uchun mos strategiyalar aniqlanadi. Bu yondashuv diniy faoliyat bilan bog’liq huquqbuzarliklarni samarali oldini olish imkonini beradi. To’rtinchidan, jamoat tuzilmalari bilan hamkorlik inspektor faoliyatining ajralmas qismi hisoblanadi. Mahalla faollari, diniy yetakchilar va nodavlat tashkilotlar bilan birgalikda olib borilgan ishlarda diniy ekstremizmning oldini olish va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashga yo’naltirilgan kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqiladi. Shu tariqa, profilaktika inspektorining faoliyati faqat nazorat va monitoring bilan cheklanmay, jamiyatning turli qatlamlarini jalb etish orqali samarali amalga oshiriladi. Shuningdek, asosiy qismda profilaktika samaradorligini oshirish uchun innovatsion yondashuvlar ham muhim hisoblanadi. Masalan, onlayn monitoring tizimlari, ma’lumotlar bazalari va xavfni baholash modellari orqali diniy faoliyatning noqonuniy shakllarini aniqlash va ularni bartaraf etish imkoniyati kengayadi. Bu esa nafaqat xavfsizlikni ta’minlaydi, balki profilaktika ishlarini tizimli va samarali qiladi. Natijada, profilaktika inspektorining davlat organlari bilan hamkorligi nafaqat huquqbuzarliklarni tezkor aniqlash va bartaraf etishga xizmat qiladi, balki jamiyatda diniy ekstremizm xavfini kamaytirish, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va aholining ma’naviy salomatligini ta’minlashga yo’naltirilgan keng qamrovli tizim sifatida namoyon bo’ladi. Shu bilan birga,

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Noyabr, 2025-yil

samarali hamkorlik profilaktika inspektorining vazifalarini kengaytirish, ularni zamonaviy ijtimoiy va texnologik sharoitlarga moslashtirish imkonini beradi.

XULOSA

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, profilaktika inspektori va ijtimoiy xodim o‘rtasidagi samarali hamkorlik nafaqat hududdagi ijtimoiy muammolarni aniqlash va ularni hal qilish, balki ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlash, og‘ir ijtimoiy ahvoldagi oilalar va shaxslarni qo‘llab-quvvatlash va profilaktika faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Muloqot va hamkorlikning mazmuni faqat statistik ma‘lumotlarni yig‘ish yoki chora-tadbirlar rejasini ishlab chiqish bilan cheklanmaydi, balki har bir oilaning individual ehtiyojlarini aniqlash, ularning mavjud muammolarini chuqur tahlil qilish va ularga mos chora-tadbirlarni joriy etishni o‘z ichiga oladi. Ijtimoiy jihatdan og‘ir ahvoldagi oilalar ko‘pincha murakkab ijtimoiy va iqtisodiy muammolar bilan yuzma-yuz bo‘ladi, jumladan moliyaviy qiyinchiliklar, oilaviy nizolar, ruhiy va jismoniy salomatlikdagi muammolar, nogironlik va jamiyatdan izolyatsiya. Shu sababli, profilaktika inspektori va ijtimoiy xodimning hamkorlikda ishlash usullari tizimli va shaffof bo‘lishi lozim. Elektron monitoring tizimlari va ma‘lumotlar bazalaridan foydalanish murojaatlarni kuzatish, ularni tasniflash va natijalarni tahlil qilish jarayonini soddalashtiradi, bu esa muammoli oilalarni aniqlash va ularga tezkor yordam ko‘rsatishni samarali qiladi. Hamkorlikning yana bir muhim jihati – jamoat va davlat tuzilmalari bilan integratsiyalashgan yondashuv. Mahalla fuqarolar yig‘inlari, ta‘lim va sog‘liqni saqlash muassasalari, psixologik xizmatlar bilan muntazam aloqada bo‘lish profilaktika inspektori va ijtimoiy xodimlarga muammoli oilalarni erta aniqlash va ularga tegishli profilaktik chora-tadbirlarni joriy etish imkonini beradi. Shu orqali oilaning ijtimoiy, iqtisodiy va ruhiy holati yaxshilanishi, ularning jamiyatga moslashuv jarayoni tezlashadi va xavfli holatlarning oldini olish mumkin bo‘ladi. Shuningdek, insoniy yondashuv va muloqot madaniyati hamkorlik jarayonining samaradorligini oshiradi. Samimiy, hurmatli va ochiq muloqot har bir oilaning ehtiyojlarini aniq tushunish va ularga mos tavsiyalar berish imkonini yaratadi. Fuqarolarga huquqiy tushuntirishlar berish, maslahatlar taqdim etish va resurslarni yo‘naltirish orqali nafaqat mavjud muammolar hal qilinadi, balki kelajakda ijtimoiy muammolarni kamaytirish va oilalarning barqarorligini oshirishga xizmat qiladi. Natijada, profilaktika inspektori va ijtimoiy xodim o‘rtasidagi tizimli hamkorlik hududdagi og‘ir ijtimoiy ahvoldagi oilalarni aniqlash, ularning ehtiyojlariga mos chora-tadbirlarni qo‘llash, hududiy ijtimoiy monitoringni amalga oshirish va profilaktika faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, mazkur hamkorlik tizimi hududiy profilaktika ishlarining ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaraladi, unga doimiy e‘tibor qaratish va tizimni takomillashtirish zarurati mavjud bo‘ladi. Profilaktika faoliyatining kelajakdagi istiqboli ham xuddi shu hamkorlikning sifatiga va uning doimiy takomillashuviga bog‘liq. Shu bilan birga, hududiy hamkorlik orqali ijtimoiy xavf guruhlarini erta aniqlash va ularga profilaktik yordam ko‘rsatish orqali profilaktika inspektorining ish samaradorligi oshadi, fuqarolarning davlat organlariga bo‘lgan ishonchi kuchayadi va hududda barqaror ijtimoiy muhit shakllanadi.

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Noyabr, 2025-yil

Shu tariqa, samarali hamkorlik va tizimli yondashuv profilaktika faoliyatining strategik maqsadlariga erishishning muhim garovidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Crime Prevention and Criminal Justice, Vienna, 2019.
2. European Crime Prevention Network (EUCPN). Effective Practices in Preventive Policing, Brussels, 2020.
3. Тарасов, В.А. Психология девиантного поведения и профилактика, Москва, 2017.
4. National Institute of Justice (NIJ). Juvenile Justice and Community Supervision Practices, Washington D.C., 2018.